

Johana Merta: Over all possibilities 2

22.–28. 8. 2025

Dům umění města Brna, Galerie Jaroslava Krále a foyer

kurátorka: Júlia Bútorová

Rovnováha není nehybný stav, ale neustálé vyvažování protichůdných sil, které se napínají, podpírají i zpochybňují. Výstava Johany Merta se pohybuje právě v prostoru tohoto napětí – mezi jednotlivcem a společenstvím, procesem a výsledkem, tichem a křikem.

Over all possibilities 2 představuje aktuální díla Johany Merta (1987), jejíž tvorba stojí na pomezí prostorové instalace, sochařského myšlení a environmentálně-aktivistického výzkumu. Ve své praxi dlouhodobě rozvíjí vztah k nalezenému materiálu jako k nositeli zkušenosti a kulturní paměti, a zároveň jako k prostředku kritického myšlení o světě. Výstava navazuje na autorčin zájem o téma rovnováhy, nejen ve smyslu formální kompozice, ale především jako hluboké kulturní, sociální a existenciální otázky.

Rovnováha zde není chápána jako výchozí stav nebo kýžený cíl, ale jako nepřetržitý proces vyvažování, který se odehrává napříč rovinami – fyzickými, mentálními i společenskými. Merta tematizuje tento stav jako strukturální napětí, jímž prostupuje nejen tělo a jeho biorytmy, ale i ekonomie práce, vztahy moci, modely péče a podmínky produkce. V tomto smyslu lze její přístup vnímat jako formu kritického nového materialismu, která odráží kulturní posun od rovnováhy jako harmonie k rovnováze jako neustálému vyjednávání.

Instalace Johany Merta lze také číst jako modely postindustriální krajiny: místa, kde se střetává přírodní, lidské a technologické, kde zůstávají stopy těla i systémové produkce. V tomto prostředí se rovnováha neustále přehodnocuje, jako vztah mezi růstem a vyčerpáním, přítomností a ztrátou, centrem a periferií. Ve světě post-fordistické ekonomie, prekarizované práce a kulturní fragmentace se rovnováha stává otázkou přežití. Díla Johany Merta, ač tichá a zdrženlivá, reflektují právě tuto nutnost: jak žít a tvořit ve světě, který sám ztratil rovnováhu.

Zásadní roli na výstavě hraje poměrování, konfrontace dvou na první pohled obyčejných objektů, které se v instalaci stávají nositeli základního významového napětí. Například chléb a cihla. Chléb jako symbol každodenního uspokojení, sdílení a kulturního zakotvení. Cihla jako základ výstavby, produkt práce, ale také komodita odtržená od vztahu. Vzniká tím výmluvná materialistická alegorie, která otevírá otázky: co nás živí a co stavíme? Co udržujeme a co nás utváří? Co je měkké, tělesné, blízké a co je tvrdé, neosobní, institucionální?

Chléb zde není jen jídlem, ale symbolem s trhlinou. Cihla není pouze kus hlíny, je to znak řádu, který může být domovem i vězením. Avšak záměrem není vytváření binárních kontrastů dobra a zla, ale kladení otázek o povaze lidského úsilí, kulturních hodnot a o podmínkách přežití.

Tento princip vztahování a kontrastu úzce souvisí s přístupem, který lze zařadit pod pojem *expanded sculpture* – tedy rozšířeného sochařství, které chápe prostor jako médium, objekt jako vztah a instalaci jako situaci. U Johany Merta tento přístup přesahuje samotnou práci s hmotou. Je přítomen v jejím způsobu myšlení o světě. Tvar, tíha, tlak, struktura, složení – to vše nejsou pouze vizuální nebo fyzické parametry, ale způsoby kulturní analýzy.

Tato vrstevnatost je pro autorčinu práci určující. Nejde o narativní vrstvení, ale o strukturování prostoru, v němž mohou koexistovat zkušenosti osobní a kolektivní, historické a současné, konkrétní i abstraktní. Merta tím ukazuje, že realita není jednodušší, je složená, nestabilní, vždy podmíněná. Právě v této nestabilitě se otevírá prostor pro citlivost, znejistění i reflexi.

V tomto smyslu je autorčina praxe neokázale politická. Ne v rovině explicitních sdělení, ale ve volbě témat, metod a pozic. Její přístup není aktivistický, ale je hluboce angažovaný: angažuje materiál, prostor i diváka. Věnuje se marginálním, zbytkům, dočasnosti, a současně vytváří struktury, v nichž je místo pro vztah, pro sdílení, pro nehotové. Její aktivismus není deklarativní, ale vtělený do konstrukce díla, do způsobu, jakým objekty existují vedle sebe, jak se dotýkají, jaké napětí mezi sebou nesou. V pomyslném bludišti (státních) hranic ze stavebních Euro plotů, které tvoří architekturu výstavy, se setkávají různorodé fragmenty jako textilie z padáků, nápis ze zbořeného brněnského Prioru, kyjovský lidový kroj, vojenská maskovací síť, tiskové matrice z někdejšího ADASTU, sádrové odlitky zubů zaměstnanců bývalé Zbrojovky, říční perly, které nikdy nespátřily řeku, a další. I proto je výstava místem etické pozornosti, kde je možno uvažovat o rovnováze nejen jako o estetickém principu, ale jako o základní podmínce spoluzití.

V době, kdy Evropu i svět rozdělují válečné konflikty, migrace, kulturní neporozumění a strach z neznámého, se *Over all possibilities 2* staví do pozice aktivního prostředí pro sdílení a vztahování. Výstavní prostor je pojat jako bezpečné místo, kde se mohou potkat domácí obyvatelé i ti, kteří byli nuceni odejít ze svých domovů. Ačkoliv i tento prostor má své limity, může se stát zárodkem nových vztahů, lidských i společenských.

Dílo Johany Merta vychází z vědomí, že i vizuální umění může být prostředkem výzkumu, nejen v akademickém slova smyslu, ale ve způsobu zkoumání forem soužití. Její instalace nejsou gestem, ale otevřenou laboratoří mezilidského kontaktu. Nevytváří bezpečí skrze únik, ale skrze sdílení nejistot. *Over all possibilities 2* není utopie. Je pozvánkou k vědomému bytí v mnohoznačné současnosti.

Umělkyně participující na doprovodném programu: Petra Cihlářová, Sonya Darrow, Zuzana Kantorová, Monika Krchňáková

Doprovodný program:

Neděle 24. 8. 2025 od 14.00

Johana Merta: DIVADÝLKO

workshop

Neděle 24. 8. 2025 od 14.00

Jindra Žáková: UZLY

workshop

Pondělí 25. 8. 2025 od 18.00

MgA. Pavla Nikitina, Mgr. Marcel Tomášek, MA, Ph.D., Lucie Řehořková, MgA., Johana Merta: Jakým způsobem je možné tvořit umění ve válečném stavu?

diskuzní přednáška

Středa 27. 8. 2025 od 18. 00

Sonya Darrow a Zuzana Kantorová: KROJ

participativní performance